

Στο Χριστό,
στο κάστρο

— Τὸ Γιάννη τὸ Νυφιώτη καὶ τὸν Ἀργύρη τῆς Μυλωνοῦς, τοὺς ἔκλεισε τὸ χιόνι ἀπάν’ στοῦ Κάστρο, τ’ μ πέρα πάντα, στοῦ Στοιβωτὸ τὸν ἀνήφορο· τ’ ἀκούσατε;

Οὕτως ὠμίλησεν ὁ παπα-Φραγκούλης ὁ Σακελλάριος, ἀφοῦ ἔκαμε τὴν εὐχαριστίαν τοῦ ἐξ ὀσπρίων κ’ ἐλαιῶν οἰκογενειακοῦ δείπνου, τὴν ἐσπέραν τῆς 23 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 186... Παρόντες ἦσαν, πλὴν τῆς παπαδιάς, τῶν δύο ἀγάμων θυγατέρων καὶ τοῦ δωδεκαετοῦς υἱοῦ, ὁ γείτονας ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός, πεντηκοντούτης, οἰκογενειάρχης, ἀναβάς διὰ νὰ εἶπη μίαν καλησπέραν καὶ νὰ πῆ μίαν ρακιά, κατὰ τὸ σύνηθες, εἰς τὸ παπαδόσπιτο· κ’ ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ ἢ Καναλάκαινα, μεμακρυσμένη συγγενής, ἐλθοῦσα διὰ νὰ φέρῃ τὴν προσφορὰν τῆς, χήρα ἐξηκοντοῦτις, εὐλαβής, πρόθυμος νὰ τρέχῃ εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας καὶ νὰ ὑπηρετῇ δωρεὰν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἐξωκκλήσια.

— Τ’ ἀκούσαμε κ’ ἡμεῖς, παπά, ἀπήντησεν ὁ γείτονας ὁ Πανάγος· ἔτσ’ εἶπανε.

— Τί, εἶπανε; Εἶναι σίγουρο, σᾶς λέω, ἐπανελάβεν ὁ παπα-Φραγκούλης. Οἱ βλοημένοι, δὲ θὰ βάλουν ποτὲ γνώση. Ἐπῆγαν μὲ τέτοιον καιρὸ νὰ κατεβάσουν ξύλα, ἀπάν’ ἀπ’ τοῦ Κουρούπη τὰ κατσάβραχα, στοῦ Στοιβωτό, ἐκεῖ πού δὲν μπορεῖ γίδι νὰ πατήσῃ. Καλὰ νὰ τὰ παθαίνουν!

— Μυαλὸ δὲν ἔχουν, αὐτὸς οὐ κόσμους, θὰ πῶ*, εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ. Τώρα οἱ ἀθρῶποι γινῆκαν ἀπόκοτοι.

— Νὰ εἶχανε τάχα τίποτα κ’ μπάνια μαζί τς; εἶπεν ἡ παπαδιά.

— Ποιὸς τοῦ ξέρ’; εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ.

— Θὰ εἶχανε, θὰ εἶχανε κουμπάνια*, ὑπέλαβεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός. Ἄλλιῶς δὲ γένηται. Πήγανε μὲ τὰ ζεμπίλια τοὺς γεμᾶτα. Καὶ τουφέκι θὰ εἶχαν, καὶ θηλειές σταίνουν γιὰ τὰ κοτσύφια. Εἶχαν πάρει κι ἀλάτι μπόλικο μαζί τους, γιὰ νὰ τ’ ἀλατίσουν γιὰ τὰ Χριστούγεννα.

— Τώρα Χριστούγεννα θὰ κάμουν ἀπάν’ στοῦ Στοιβωτὸ τάχα; εἶπε μετ’ οἴκτου ἡ παπαδιά.

— Νὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τοὺς ἔφερνε βοήθεια; ἐψιθύρισεν ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐφαίνετο κάτι μελετῶν μέσα του.

Ἦτον ἔως πενηνταπέντε ἐτῶν ὁ ἱερεὺς, μεσαιπόλιος, ὑψηλός, ἀκμαῖος καὶ μὲ ἀγαθωτάτην φυσιολογίαν. Εἰς τὴν νεότητά του ὑπῆρξε ναυτικός, κ’ ἐφαίνετο διατηρῶν ἀκόμη λανθανούσας δυνάμεις, ἦτο δὲ τολμηρὸς καὶ ἀκάματος.

— Τί βοήθεια νὰ τοὺς κάμουνε; εἶπεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός. Ἀπ' τὴ στεριά ὁ τόπος δὲν πατιέται. Ἔρριξε, ἔρριξε χιόνι κι ἀκόμα ρίχνει. Χρόνια εἶχε νὰ κάμη τέτοια βαρυχειμωνιά. Ὁ Ἅις Θανάσης ἔγιν' ἕνα μὲ τὰ Καμπιά. Ἡ Μυγδαλιὰ δὲν ξεχωρίζει ἀπ' τοῦ Κουρούπη.

Ὁ Πανάγος ὠνόμαζε τέσσαρας ἀπεχούσας ἀλλήλων κορυφὰς τῆς νήσου. Ὁ παπα-Φραγκούλης ἐπανέλαβεν ἐρωτηματικῶς:

— Κι ἀπ' τὴ θάλασσα, μαστρο-Πανάγο;

— Ἀπ' τὴ θάλασσα, παπά, τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Γραιολεβάντες δυνατός, φουρτούνα, κιαμέτ*. Ὅλο καὶ φρεσκάρει*. Ξίδι μοναχό. Ποῦ μπορεῖς νὰ ξεμυτίσης ὄξ' ἀπ' τὸ λιμάνι, κατὰ τ' Ἀσπρόνησο!

— Ἀπὸ Σοφρὰν* τὸ ξέρω, Πανάγο, μὰ ἀπὸ Σταβέτ*;

Ὁ ἱερεὺς ἐπρόφερεν οὕτω τοὺς ὄρους *Sopra vento* καὶ *Sotto vento*, ἦτοι τὸ ὑπερήνεμον καὶ ὑπὴνεμον, ἐννοῶν εἰδικώτερον τὸ βορειανατολικὸν καὶ τὸ μεσημβρινοδυτικόν.

— Ἀπὸ Σταβέτ, παπά... μὰ εἶναι φόβος μὴν τονε γυρίση στὸ μαῖστρο.

— Μὰ... τότε πρέπει νὰ πέσουμε νὰ πεθάνουμε, εἶπεν ὡς ἐν συμπεράσματι ὁ ἱερεὺς. Δὲν εἶναι λόγια αὐτά, Πανάγο.

— Ἐ! παπά μ', ὁ καθένας τώρα ἔχει τὸ λογαριασμό τ'. Δὲν πάει ἄλλος νὰ βάλῃ τὸ κεφάλι του στὸν τρουβά, κατάλαβες, γιὰ νὰ γλυτώσ' ἐσένα.

Ὁ παπα-Φραγκούλης ἐστέναξεν, ὡς νὰ ᾤκτειρε τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ μικροψυχίαν, ἧς ζῶσα ἠχῶ ἐγένετο ὁ Πανάγος.

— Καὶ τί θὰ πάθουνε, τὸ κάτω κάτω; ἐπανέλαβεν, ὡς διὰ ν' ἀναπαύσῃ τὴν συνείδησίν του ὁ μαραγκός. Νά, θὰ εἶναι χωμένοι σὲ καμμιά σπηλιά, τσακμάκι θὰ ἔχουν μαζί τους, ξύλα μπόλικά. Μακάρι νὰ μοῦ ἔχε κ' ἐμὲ ἡ Πανάγαινα ἀπόψε στὴν παρασιά μου τὴ φωτιά πού θέν' ἔχουν αὐτοί. Γιὰ μιὰ βδομάδα, πάντα* θὰ εἶχανε κουμπάνια, καὶ δὲν εἶναι παραπάν' ἀπὸ πέντε μέρες πού ἀγρίεψε ὁ χειμώνας.

— Νὰ πήγαινε τώρα κανένας νὰ λειτουργήσῃ τὸ Χριστό, στὸ Κάστρο, ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς, θὰ εἶχε διπλὸ μισθό, πού θὰ τοὺς ἔφερνε κι αὐτοὺς βοήθεια. Πέροι πού ἦταν ἐλαφρότερος ὁ χειμώνας, δὲν πήγαμε... Φέτος πού εἶναι βαρὺς...

Καὶ διεκόπη, ὡς νὰ εἶπε πολλά. Ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς εἶχεν ἦθος ἀνθρώπου λέγοντος οἶονεὶ κατὰ δόσεις ὅ,τι εἶχε νὰ εἶπῃ. Ἐκ τῶν ὑστέρων θὰ φανῆ ὅτι εἶχε τὴν ἀπόφασίν του καὶ ὅτι ὅλα τὰ προοίμια ταῦτα ἦσαν μεμελετημένα.

— Καὶ γιατί δὲν κάνει καλὸν καιρὸ ὁ Χριστὸς, παπά, ἂν θέλῃ νὰ πᾶνε νὰ τὸν λειτουργήσουνε στὴν ἑορτὴ του; εἶπεν ἀύθραδῶς ὁ μαστρο-Πανάγος.

Ὁ ἱερεὺς τὸν ἐκοίταξε μὲ λοξὸν βλέμμα, καὶ εἶτα ἠπίως τοῦ εἶπε:

—“Ἐ! Πανάγο, γείτονα, δὲν ξέρουμε, βλέπω, τί λέμε... Ποῦ εἵμαστε ἡμεῖς ἱκανοὶ νὰ τὰ καταλάβουμε αὐτά!... Ἄλλο τὸ γενικὸ καὶ ἄλλο τὸ μερικὸ καὶ τὸ τοπικὸ, Πανάγο... Ἡ βαρυχειμωνιὰ γίνεται γιὰ καλὸ, καὶ γιὰ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ γιὰ τὴν ὑγείαν ἀκόμα. Ἀνάγκη ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει νὰ πᾶνε νὰ τὸν λειτουργήσουνε... Μὰ ὅπου εἶναι μία μερικὴ προαίρεσις καλὴ, κ’ ἔχει κανεὶς καὶ χρέος νὰ πληρώσῃ, ἅς εἶναι καὶ τόλμη ἀκόμα, καὶ ὅπου πρόκειται νὰ βοηθήσῃ κανεὶς ἀνθρώπους, καθὼς ἐδῶ, ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔρχεται βοηθός, καὶ ἐναντίον τοῦ καιροῦ, καὶ μὲ χίλια ἐμπόδια... Ἐκεῖ ὁ Θεὸς συντρέχει καὶ μὲ εὐκολίας πολλὰς καὶ μὲ θαῦμα ἀκόμα, τί νομίζεις, Πανάγο;...” Ἐπειτα, πῶς θέλεις νὰ κάμῃ ὁ Χριστὸς καλὸν καιρὸ, ἀφοῦ ἄλλες χρονιὲς ἔκαμε κ’ ἡμεῖς ἀπὸ ἀμέλεια δὲν πῆγαμε νὰ τὸν λειτουργήσουμε;

“Ὅλοι οἱ παρόντες ἠκροάσθησαν ἐν σιωπῇ τὴν σύντομον καὶ αὐτοσχέδιον ταύτην διδαχὴν τοῦ παπᾶ. Ἡ θειά τὸ Μαλαμὼ ἔσπευσε νὰ εἶπῃ:

— Ἀλήθεια, παπά μ’, δὲν εἶναι καλὸ πρᾶμα αὐτοδά, θὰ πῶ, ν’ ἀφήνουν τόσα χρόνια τώρα τὸ Χριστὸ ἀλειτούργητο, τὴν ἡμέρα τῆς Γέννας του... Γιὰ ταῦτο θὰ μάς χαλάσ’ κι οὐ Θεός!

— Κ’ εἶχαμε κάμει κ’ ἓνα τάξιμο πέρυσι τὸ Δωδεκάμερο, ἀλήθεια, παπαδιά; εἶπεν αἴφνης στραφεὶς πρὸς τὴν συμβίαν του ὁ ἱερεὺς.

Ἡ παπαδιά τὸν ἐκοίταξεν ὡς νὰ μὴν ἐνόει.

— Ὅπου ἦταν ἄρρωστος αὐτὸς ὁ Λαμπράκης, ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς δεικνύων τὸν δωδεκαετῆ υἱόν του. Θυμαῖσαι τὸ τάμα πού κάμαμε;

Ἡ παπαδιά ἐσιώπα.

— Ἐταξες, ἂν γλυτώσῃ, νὰ πᾶμε, σὰ-μπροστά*, νὰ λειτουργήσουμε τὸ Χριστὸ, τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς του.

— Τὸ θυμοῦμαι, εἶπε σείουσα τὴν κεφαλὴν ἡ παπαδιά.

Τῷ ὄντι, ὁ μόνος υἱὸς τοῦ πατρῶ, ὁ δωδεκαετής Σπύρος, ὃν αὐτὸς ἀπεκάλει εἰρωνικῶς καὶ θωπευτικῶς Λαμπράκη, ἔνεκα τῆς ἄκρας ἰσχύου καὶ ἀδυναμίας, ἐξ ἧς ἔφεγγεν οἶονεὶ τὸ προσωπάκι του, εἶχε κινδυνεύσει ν' ἀποθάνῃ πέρυσι τὰς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων. Ἡ παπαδιά, ἣτις ἤγγιζεν ἤδη τὸ πεντηκοστόν, καὶ τὸν εἶχε μόνον καὶ ὑστερόγονον, κατόπιν τεσσάρων ἐπιζώντων κορασιῶν, ὧν αἱ δύο πρῶται ἦσαν ὑπανδρευμέναι ἤδη, καὶ μετὰ ὀκτὼ γέννας, ὧν αἱ δύο διδύμων, καὶ πέντε θανάτους, ἡ παπαδιά εἶχε τάξει, ἂν ἐγλύτωνα τὸ ἀγόρι της, νὰ ὑπάγῃ τοῦ χρόνου νὰ λειτουργήσῃ τὸν Χριστόν.

Τὸ ἐνθυμεῖτο καὶ τὸ ἐσυλλογίζετο πρὸ ἡμερῶν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὁμιλίας τοῦ πατρῶ αὐτὸ μόνον ἐσκέπτετο. Ἄλλ' ἔβλεπεν ὅτι ἐφέτος θὰ ἦτο δυσκολώτατον, φοβερὸν, ἀνήκουστον τόλμημα, ἔνεκα τοῦ βαρέος χειμῶνος, καὶ ἐφρόνει ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἦτο συγγνώμων καὶ θὰ παρεχῶρει νέαν προθεσίαν.

Ἐν τούτοις, γνωρίζουσα τὴν συνήθη τακτικὴν τοῦ πατρῶ, ὡς καὶ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην του, ἀπεφάσισεν ἐνδομύχως νὰ μὴ ἀντιλέξῃ. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι ἡρωικώτερον καὶ εἰς πολλοὺς ἀπίστευτον· ὅπου ἀποφασίσῃ νὰ ὑπάγῃ ὁ παπάς, νὰ ὑπάγῃ κι αὐτὴ μαζί του.

Ἦτο γυνὴ δειλοτάτη, ἀλλὰ μόνον ἐνόσφω εὐρίσκετο μακρὰν τοῦ πατρῶ. Ὅταν ἦτο πλησίον τοῦ πατρῶ της, ἐλάμβανε θάρρος, ἡ καρδιά της ἐξεσταίνετο, καὶ δὲν ἐφοβεῖτο τοὺς κινδύνους. Ἐὰν τυχὸν ἀνεχώρει ὁ παπάς, χωρὶς αὐτῆς, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Κάστρον, ἡ καρδούλα της θὰ ἔτρεμεν ὡς τὸ πουλάκι τὸ κυνηγημένον. Ἄλλ' ἐὰν τὴν ἔπαιρνε μαζί του, θὰ ἦτο ἡσυχωτάτη.

Ἡ μεγάλη κόρη, ἡ εἰκοσαέτις τὸ Μυγδαλιῷ, ἐνόησεν ἀμέσως τὰ τρέχοντα, καὶ ἤρχισε, παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς μητρός της καθημένη, πλησίον τῆς ἐστίας, νὰ ὀλολύξῃ ταπεινῆ τῆ φωνῆ εἰς τὸ οὖς τῆς μητρός της:

— Ποῦ θὰ πάτε, θὰ πῶ*; Παλαβώσατε, θὰ πῶ;... Μὲ τέτοιον καιρό!... Νὰ πάτε στὸ Κάστρο! Ὡχ! καημένη... Τί νὰ γίνω;

Ἡ νεωτέρα κόρη, ἡ δεκαεξαέτις τὸ Βασῶ, ἀρχίσασα καὶ αὐτὴ νὰ ἐννοῆ ὑπεψιθύρισε:

— Τί λέει;... Θὰ πᾶνε στὸ Κάστρο;... Κι ἄρχισες τὰ κλάματα! Μουρλάθηκες! Σιώπα, θὰ μὲ πάρουν κ' ἐμὲ μαζί... Θὰ μὲ πάρετε, μᾶ*;

— Σούτ! Λ' φάξετε! εἶπεν ἀυστηρῶς ἡ παπαδιά.

— Τί τρέχει; εἶπεν ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ, ἀκούσασα τοὺς ψιθυρισμοὺς ἐκεῖθεν τῆς ἐστίας.

— Τίποτε, Μαλαμώ, εἶπε μὲ αὐστηρὸν βλέμμα ὁ παπάς· ἠσύχασε. Πανάγο, εἶπε στραφεῖς πρὸς τὸν γείτονα τὸν μαραγκόν, εὐρῶν εὐσχημον τρόπον νὰ τὸν ἀποπέμψη, δὲν πᾶς, νὰ ἴχης τὴν εὐχή, νὰ πῆς τοῦ μπαρμπα-Στεφανῆ τοῦ Μπέρκα νὰ ῥθῆ ἀπὸ δῶ, τότε θέλω νὰ τ' πῶ;...

Ὁ Πανάγος ὁ μαραγκὸς ἠγέρθη ὑψηλός, μεγαλόσωμος, ὀλίγον κυρτός, τινάξας τὰ σκέλη του.

— Πηγαίνω, παπά, εἶπε. Θέλω κ' ἐγὼ νὰ πάω νὰ ἰδῶ μὴ μῶχη τίποτα ἢ Πανάγαινα γιὰ νὰ φᾶμ' ἀπόψε.

— Πήγαινε νὰ τοῦ πῆς πρῶτα κ' ὕστερα γυρίζεις καὶ τρῶτε.

— Ἡ εὐχή σας. Καληνύχτα, παπαδιά.

Κ' ἐξῆλθε.

* * *

— Τί λέει, θὰ πῶ, εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμώ, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πανάγου, θὰ πᾶς στὸ Κάστρο, παπά;

— Νὰ ἰδοῦμε τί θὰ μᾶς πῆ κι ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ὁ Μπέρκας.

— Ἰγώ, ἔνας-ιμ*, εἶπεν ἡ θειά τὸ Μαλαμώ, ἂ θὲ πᾶς, ἔρχουμι.

— Κ' ἰγώ, εἶπεν ἡ παπαδιά.

— Δὲν εἶναι γιὰ νὰ ῥθῆς ἐσύ, παπαδιά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς. Φτάνει ποὺ θὰ κακοπαθήσω ἐγώ... Δὲν πρέπει νὰ λείψουμε κ' οἱ δύο ἀπ' τὸ σπίτι.

— Ἰγὼ τὸ ἴκαμα τοῦ τάμα, εἶπεν ἡ παπαδιά.

— Μὰ ἂν πάω ἐγὼ τὸ ἴδιο εἶναι.

— Δὲν εἶμαι ἡσυχη, ἂν δὲν εἶμαι κουντά σου, παπά μ', εἶπεν ἡ παπαδιά.

— Κ' ἡμᾶς ποῦ θὰ μᾶς ἀφήσετε! ἔκραξε μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ Μυγδαλιώ.

— Σιώπα, καημένη, εἶπε τὸ Βασώ. Θὰ μὲ πάρ'νε κ' ἐμένα μαζί, σιώπα!

— Ναί, ἐσένα σ' φαίνεται πὼς εἶσ' ἀκόμα μικρή, χαδούλα μ'! Γιατὶ ἔτσ' σ' ἐμάθανε. Δὲν φταῖς ἐσύ! εἶπε τὸ Μυγδαλιώ, ἐκχύνουσα τὴν ἐνδόμυχον ζήλειαν τῆς ἐπὶ τῇ τύχῃ τῆς ἀδελφῆς τῆς, ἥτις, ὡς μικροτέρα, δὲν εἶχε κρυφθῆ ἀκόμη, ἥτοι δὲν ἀπείργετο τῆς κοινωνίας ὡς αἱ πρὸς γάμον ὄριμοι, καὶ ἀπέλαυε σχετικῆς τινος ἐλευθερίας.

Ὁ μικρὸς Λαμπράκης εἶχε πέσει ἐπὶ τὸν τράχηλον τῆς μητρός του.

— Θὰ μὲ πάρετε κ' ἐμένα μαζί, μάννα; ἐψιθύρισε περιπτυσσόμενος τὸν λαιμόν τῆς.

— Τί λές, χαδούλη μ'! τί λές, πιδί μ'; ἀπήντησε φιλοῦσα αὐτὸν ἡ παπαδιά. Ἐγώ, ἂν πάω, γιὰ σένα θὰ πάω, γυιέ μ'· κι ἂν ἀπομείνω, γιὰ σένα θ' ἀπομείνω, γυιόκα μ', γιὰ νὰ μὴν κρυώσης. Ὅπως ἀποφασίσῃ ὁ παπάς σ', μικρό μ'. Τώρα σύρ' νὰ πῆς τὴν προσευχὴ σ' καὶ νὰ κάμῃς μετάνοια τ' παπαῖ σ', νὰ πλαγιάσῃς, γιὰ νὰ μὴ μαργώνῃς, κανάρι μ'!

— Ναί, θὰ πᾶς· ἄμ δὲ θὰ πᾶς! ἔκραξε τὸ Μυγδαλιώ, ἀπαντῶσα, εἰς ἓν ρῆμα τῆς μητρός τῆς.

— Σιωπᾶτε! ἀκόμα δὲν ἀποφασίσαμε τίποτε, κ' ἐσηκώσατ' ἐπανάσταση, εἶπεν ὁ παπάς. Νὰ ἰδοῦμε τί θὰ μᾶς πῆ κι ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς.

Εἶτα στραφεῖς πρὸς τὴν παπαδιά:

— Μᾶς φέρανε τίποτε λειτουργιές, μπάρμι*;

Ἡ παπαδιά ἔδειξε διὰ τοῦ βλέμματος, σκεπασμένης μὲ ραβδωτὴν δίχρουν σινδόνα, τὰς ὀλίγας προσφοράς, ὅσας εἶχαν φέρει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως τινὲς τῶν ἐνοριτισσῶν, μέλλουσαι νὰ μεταλάβωσι τῇ ἐπαύριον, παραμονῇ τῶν Χριστουγέννων. Ἡ θειὰ τὸ Μαλαμὼ τὰς εἶχεν ἰδεῖ πρὸ πολλοῦ, καὶ προσεπάθει νὰ τὰς ξεσκεπάσῃ οἶονεὶ μὲ τὰς ἀκτῖνας τοῦ βλέμματος, νὰ μαντεύσῃ ὡς πόσαι νὰ ἦσαν.

— Μᾶς βρίσκεται καὶ τίποτε παξιμάδι; ἠρώτησε πάλιν ὁ ἱερεὺς.

— Θὰ ἔμεινε κάτι ὀλίγο ἀπ' τῆς Παναγιᾶς. Ὅλο τὸ Σαραντῆμερο ζυμώνομε κι τρῶμε ἀπ' τὰ βλογούδια*, εἶπεν ἡ πρεσβυτέρα.

Βλογούδια ἦσαν οἱ μικροὶ σταυροσφράγιστοι ἀρτίσκοι, οἱ προσφερόμενοι ὑπὸ τῶν ἐνοριτῶν εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἱερέων κατὰ τὸ Σαραντῆμερον. Ἀντὶ ὅμως ἀρτίσκων, αἱ περισσότεραι ἐνορίτισσαι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐπροτίμων νὰ προσφέρωσι ἀπλοῦν ἄλευρον, καὶ διὰ τοῦτο ἡ παπαδιά εἶπεν ὅτι «ἐζύμωναν ἀπ' τὰ βλογούδια».

* * *

Βῆμα ἠκούσθη εἰς τὸν πρόδομον. Ἦνοιχθη ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ὁ Μπέρκας, ὑψηλός, στιβαρός, σχεδὸν ἑξηκοντούτης, μὲ παχὺν φαῖον μύστακα, μὲ σκληρὸν καὶ ἠλιοκαῆς δέρμα, φορῶν πλατὺν κοῦκον καὶ καμιζόλαν* μαλλίνην βαθυκύανον, μὲ τὸ ζωνάρι κόκκινον δύο πιθαμὲς πλατὺ. Κατόπιν τούτου ἐφάνη καὶ ἄλλη μορφή, ὀρθὴ ἰσταμένη παρὰ τὴν θύραν. Ἦτο ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός, ὅστις, ἂν καὶ εἶχεν ἀφήσει τὴν καλὴν νύκτα, εἰπὼν ὅτι θὰ μετέβαινεν οἴκαδε νὰ δευτηνήσῃ, οὐχ ἦττον, κεντηθείσης, φαίνεται, τῆς περιεργείας του νὰ μάθῃ τί τὸν ἤθελαν τὸν μπαρμπα-Στεφανὴ τὸν Μπέρκαν, ἀνέβῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ παπᾶ.

— Καπετὰν Στεφανή, εἶπεν ὁ ἱερεὺς, τί λές, μ' αὐτὸν τὸν καιρό, μπορεῖ κανεὶς νὰ πάῃ στὸ Κάστρο, μὲ τ' βάρκα, ἀπὸ Σταβέτ;

— Ἀπὸ Σταβέτ;... μὲ τ' βάρκα;... στὸ Κάστρο;... ἠκούσθη ἀπὸ τῆς θύρας ὡς καινὴ τις πρωθύστερος καὶ ἀνάστροφος ἐρωτηματικὴ ἠχώ.

Ἦτο ὁ μαστρο-Πανάγος ὁ μαραγκός, μὲ τὴν κεφαλὴν προέχουσαν ὡς τὸ ἀνώφλιον, μὲ τὴν μίαν πλευρὰν οἰονεὶ κολλημένην ἐπὶ τοῦ παραστάτου.

Ἄλλ' ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς, μόλις ἤκουσε τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἱερέως, καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῆ πλέον τοῦ δευτερολέπτου, μὲ τὴν χονδρὴν, ταχεῖαν κ' ἐμπερδεμένην προφορὰν του ἀνέκραξε:

— Μπράβο! μπράβο! ἀκοῦς! ἀκοῦς! Στὸ Κάστρο; μετὰ χαρᾶς! ὄρεξη νὰ 'χῆς, ὄρεξη νὰ 'χῆς, παπά!

— Νὰ ἄνθρωπος! εἶπεν ὁ παπάς. Ἔτσι σὲ θέλω, Στεφανή! Τί λές, εἶναι κίνδυνος;

— Κίντυνος, λέει; Ντίπ, καταντίπ, καθόλ'! Ἐγὼ σᾶς παίρνω ἀπάνου μ', παπά. Μονάχα πὼς μπορεῖ νὰ κρυώσετε, τίποτε ἄλλο. Θὰ 'ρθῆ, θὰ 'ρθῆ κ' ἡ παπαδιά, θὰ 'ρθῆ κι ἄλλος κόσμος, πολὺς κόσμος; Ἡ βάρκα εἶναι μεγάλη, κατάλαβες, παίρνει κὶ τριάντα νομάτοι, κὶ σαράντα νομάτοι, κὶ μ' οὔλες τις κουμπάνιες σας, μὲ τὰ σέγια* σας, μὲ τὰ πράματά σας. Κ' ἡ φουρτούνα τώρα, κατάλαβες, ὅσον πάει κὶ πέφτ'. Ταχιά θὰ 'χουμε καλωσύνη, μπονάτσα, κάλμα. Ὅλο κὶ καλωσ'νεύει, νά, τώρα καλωσύνεψε!

Ὡς διὰ νὰ ψεύσῃ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ γέροντος πορθμέως, ὄξυς συριγμὸς παγεροῦ βορρᾶ ἠκούσθη σειῶν τὰ δένδρα τοῦ κήπου καὶ τοὺς ξυλοτοίχους τοῦ μαγειρείου ἐπὶ τοῦ σκεπαστοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας, αἱ ὕελοι δὲ καὶ τὰ παράθυρα ἀπήντησαν διὰ γοεροῦ στεναγμοῦ.

— Νά! ἀκοῦς; καλωσύνεψε! εἶπε καγχάζων θριαμβευτικῶς ὁ μαστρο-Πανάγος.

— Σιώπα έσύ, δέν ξέρ'ς έσύ, άνέκραξεν ό Στεφανής. Έσύ ξέρ'ς νά πελεκᾶς στραβόξυλα* και νά καρφώνης μαδέρια. Αύτή εἶναι ή στερνή δύναμη τῆς φουρτούνας, εἶναι άέρας πού ψυχομαχάει. Αὔριο θά μαλακώσ' ό καιρός, σᾶς λέω έγώ. Μπορεῖ νά 'χουμε άκόμα και καμμιά μικρή χιονιά, δέ σᾶς λέω, μά ήμεῖς, άπό Σταβέτ, άνάγκη δέν 'χουμε.

— Και σαν τότε γυρίση στο μαῖστρο; επέμεινεν ό μαραγκός.

— Κι χωρίς νά τότε γυρίση στο μαῖστρο, έγώ σ' λέω πώς άπ' τήν Κεχριά κ' έκεῖ θέν' 'χουμε θαλασίτσα, εἶπε τρίβων τās χειρας ό Στεφανής. Αύτὰ εἶναι άποθαλασσιές και δέ λείπουν, κατάλαβες, κι ό κόρφος μπουκάρει* όλοένα, κι οὔλο στρίβει. Μά δέ μάς πειράζ' ήμάς αυτό. Έγώ σᾶς παίρνω άπάνου μ', ό Στεφανής σᾶς παίρνει άπάν' τ'!

— Μπράβο, Στεφανή, τώρα μ' 'έκαμες ν' άποφασίσω. Ήπιες ρακί; Τράβα κι άλλο ένα, εἶπεν ό παπάς.

— Έχω πιεῖ πέντ' έξ ώς τώρα, έτσι νά 'χω τήν ευχή σ', παπά.

— Πιέ κι άλλο ένα νά γίνουν έφτά.

Ό μπαρμπα-Στεφανής έρρόφησε γενναίαν δόσιν έκ τῆς μικρᾶς φιάλης, τῆς πάντοτε κενουμένης και οὔδέποτε στειρευούσης, τοῦ ιερατικοῦ μελάθρου.

— Εἶσαστ' έτοιμοι, εἶσαστ' έτοιμοι; εἶπεν άκολουθως. Πῆρες τὰ ιερά σ', παπά, τὰ χαρτιά σ' οὔλα, τὰ 'χεις έτοιμα; Έχετε τίποτε πράματα νά σᾶς κουβαλήσω, για νά 'μαστ' ά-σένιο*;

— Άπό τώρα; εἶπεν ό παπα-Φραγκούλης.

— Άπό τώρα! Τί λές; Νά εἶμαστ' ά-πρόντο*, παπά. Έγώ στές δυο θά 'ρθῶ νά σᾶς φωνάξω, κ' έσεῖς νά εἶσαστ' ά-λέστα*. Διάβασε τί θά διαβάσης, παπά, κι στές τρεῖς νά μπαρκάρουμε.

— Έγώ θά εἶμαι ξυπνητός άπ' τή μιά, εἶπεν ό ιερεύς, γιατί 'έχω τὸ ξυπνητήρι μου... κ' έπειτα εἶμαι και μοναχός μου ξυπνητήρι. Μά στές τρεῖς εἶναι πολὺ νωρίς. Νά χαράξη, Στεφανή, και νά μπαρκάρουμε.

— Στές τρεῖς, στές τέσσερες, παπά, για νά μὴν πέση ό άέρας, νά τὸν 'χουμε πρύμα ώς τές Κουκ'ναριές, νά 'χουμε μέρα μπροστά μας. Άπό κεῖ ώς τὸ Μανδράκι κι ώς τὸν Άσέληνο, τραβοῦμε σιγά-σιγά με τὸ κουπί. Άπό κεῖ ώς τῆς Κεχρεές κι ώς τήν Άγία Έλένη, θά μάς παίρνη άγάλι-άγάλια με τὸ πανάκι. Κι άπ' τήν Άγία Έλένη κ' έκεῖ, αν δέν μπορέσουμε νά μ'ντάρουμε*...

— Έ, ὕστερα;

— Ἐγὼ θαλασσώνω* καὶ βγαίνω στή στεριά, καὶ σᾶς τραβῶ μὲ τὴν μπαρούμα ὡς τὸν Ἀι-
Σώστη.

Ἐκάγχασαν ὅλοι πρὸς τὸν ἀστεῖσμον τοῦ ἀπλοϊκοῦ ναύτου, ὁ δὲ παπᾶς, ὅστις ἐφοβεῖτο καὶ
αὐτὸς τὴν τροπὴν τοῦ ἀνέμου εἰς τὸ μέρος περὶ οὗ ὁ λόγος, παρετήρησε πρὸς παραμυθίαν
τῶν ἀκροατῶν:

— Μὰ ἐγὼ λέω ὅτι θὰ μπορέσουμε στεριά νὰ τραβήξουμε στὴν ἀκρογιαλιά, τὸν κρεμνὸ τὸν
ἀνήφορο. Ὅσο ψηλὰ κι ἂν τὸ στοίβαξε τὸ χιόνι στὰ βουνά, στὲς ἀκρογιαλιές ὁ τόπος
πατιέται.

Ἔμειναν σύμφωνοι νὰ ἔλθῃ ὁ λεμβοῦχος νὰ τοὺς δώσῃ εἶδησιν εἰς τὰς τρεῖς, διὰ νὰ
έτοιμασθοῦν, καὶ εἰς τὰς τέσσαρας νὰ ἐκκινήσωσιν. Ὁ παπα-Φραγκούλης διέταξε νὰ
τεθῶσιν εἰς σάκκους αἱ προσφοραὶ ὅσας εἶχε, καὶ τινὰ δίπυρα, καὶ εἰς δύο μεγάλα
κλειδοπινάκια ἔθεσεν ἐλαίας καὶ χαβιάρι. Ἐγέμισε δύο ἐπτασκάδους φλάσκας μὲ οἶνον ἀπὸ
τὴν ἐσοδεῖαν του. Ἐτύλιξεν εἰς χαρτία δύο ἢ τρία ξηροχτάποδα, καὶ μικρὸν κυτίον τὸ
ἐγέμισεν ἰσχάδας καὶ μεγαλόρραγας σταφίδας. Τὰ δύο παπαδοκόριτσα, μὲ τὰ παράπονα
καὶ τοὺς γογγυσμούς της ἢ μία, μὲ τοὺς κρυφίους γέλωτας καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς συμμετοχῆς
τοῦ ταξιδίου ἢ ἄλλῃ, ἔβρασαν ὅσα αὐγὰ εἶχαν, ἕως τέσσαρας δωδεκάδας, καὶ τὰ ἔθεσαν εἰς
τὸν πάτον ἐνὸς καλαθίου, τὸ ὁποῖον ἀπεγέμισαν εἶτα μὲ δύο πρόσφορα τυλιγμένα εἰς
ὀθόνας, μὲ κηρία καὶ μὲ λίβανον. Προσέτι ὁ παπα-Φραγκούλης εἶχε παρακαλέσει τὸν
μπαρμπα-Στεφανὴν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ σπίτια δύο ἐμποροπλοιαρχῶν φίλων του, ἐκ τῶν
παραχειμαζόντων μὲ τὰ πλοῖα των εἰς τὸν λιμένα, νὰ τοὺς παρακαλέσῃ ἐκ μέρους του νὰ
τοῦ στείλουν, ἂν τοὺς εὐρίσκετο, ὀλίγον κρέας σαλάδο*, ἐξ ἐκείνου τὸ ὁποῖον μαγειρεύουσι
εἰς τὰ πλοῖα τὰ ἐκτελοῦντα μακροὺς πλοῦς. Ἐκεῖνοι φιλοτιμηθέντες ἔστειλαν δύο μεγάλα
τεμάχια, ἕως πέντε ὀκάδας τὰ δύο.

Ὅλας ταύτας τὰς προμηθείας ἔκαμνεν ὁ παπᾶς προβλεπτικῶς διὰ τοὺς ἀποκλεισθέντας εἰς
τὸ βουνὸν ἀπὸ τὴν χιόνα, περὶ ὧν ἔγινε λόγος ἐν ἀρχῇ, καθὼς καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς μεθ'
ἑαυτοῦ συνεκδημήσοντας προσκυνητάς, καθόσον ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ θυμώσῃ καὶ πάλιν ὁ
καιρὸς καὶ νὰ τοὺς κλείσῃ ὁ χειμὼν εἰς τὸ Κάστρον, ἂν ἐν τοσοῦτῳ ἔμελλον νὰ φθάσωσιν
εἰς τὸ Κάστρον σῶοι καὶ ὑγιεῖς.

Πρὶν κατακλιθῆ, ὁ παπα-Φραγκούλης ἔστειλε μήνυμα εἰς τὸν συνεφημέριόν του τὸν παπ'
Ἀλέξην, ὅστις ἄλλως ἦτο καὶ ὁ ἐφημέριος τῆς ἐβδομάδος, ὅτι δὲν θὰ ἦτο συλλειτουργὸς τὴν
ἐπιούσῃ, παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ἐν τῷ ἐνοριακῷ ναῷ, καθόσον ἀπεφάσισε, σὺν
Θεῷ βοηθῷ, νὰ ὑπάγῃ νὰ λειτουργήσῃ τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ Κάστρον.

* * *

Εἶχαν πάρει εἶδησιν ἀφ’ ἐσπέρας δύο-τρεῖς ἐνορίτισσαι, γειτόνισσαι τοῦ παπᾶ, διότι ὁ Πανάγος ἐξελθὼν ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν γυναῖκά του, καὶ αὕτη τὸ διηγήθη εἰς τὰς γειτονίσσας. Ἐπίσης καὶ ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ ἐστάλη νὰ φέρῃ εἶδησιν εἰς τὸν κύρ Ἀλεξανδρὴν τὸν ψάλτην, μεθ’ ὃ ἐξελθοῦσα ἔσπευσε νὰ προσηλυτίσῃ δύο ἢ τρεῖς πανηγυριστὰς καὶ ἄλλας τόσας προσκυνητριάς.

“Ὅταν ἔμελλον νὰ ἐπιβιβασθῶσιν, εὐρέθησαν δεκαπέντε ἄτομα. Ἡ ἀπόφασις τοῦ παπᾶ καὶ ἡ γενναιότης τοῦ μπαρμπα-Στεφανῆ, μετὰ τὴν πρώτην ἔκκληξιν, ἐνέβαλε θάρρος εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας. Ἦσαν δὲ ὅλοι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες συχνὰ τρέχουσιν, ἄρρητον εὐρίσκοντες ἠδονὴν, εἰς πανηγύρια καὶ εἰς ἐξωκλήσια. Ἦσαν ὁ παπα-Φραγκούλης μετὰ τῆς παπαδιᾶς, τῆς Βασῶς καὶ τοῦ Σπύρου, ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς μετὰ τοῦ δεκαεπταετοῦς υἱοῦ, ὅστις ἦτο καὶ ὁ ναύτης του, ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ, ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ὁ ψάλτης, τρεῖς ἄλλοι πανηγυρισταὶ καὶ τέσσαρες προσκυνητριάι. Τὴν τελευταίαν στιγμὴν προσετέθη καὶ δέκατος ἕκτος.

Οὗτος ἦτο ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀργύρη, τοῦ ἀποκλεισμένου ἀπὸ τὰς χιόνας. Ἦλθεν εἰς τὴν ἀποβάθραν μὲ σάκκον πλήρη τροφίμων καὶ μὲ ἄλλα τινὰ ἐφόδια διὰ τὴν ἐκδρομὴν. Ἰδὼν αὐτὸν ὁ ἱερεὺς·

— Πῶς τὸ ἔμαθες, Βασίλη; τοῦ λέγει.

— Τὸ ἔμαθα παπά, ἀπ’ τὸ μαστρο-Πανάγο τὸ μαραγκό.

— Τί ὥρα καὶ ποῦ τὸν εἶδες;

— Κατὰ τὰς δέκα τὸν ἡῦρα εἰς τὸ καπηλειὸ τοῦ Γιάννη τοῦ Μπούμπουνα. Εἶχε φάει ψωμί κ’ ἐβγήκε νὰ πιῇ δυὸ τρία κρασιά μὲ τὸ ἰσνάφι. Ἔλεγε πῶς ἀποφασίσσατε νὰ πᾶτε στὸ Κάστρο, καὶ σᾶς ἐκατάκρινε γιὰ τὴν τόλμη. Μὰ ἐγὼ τὸ χάρηκα, γιὰτὶ ἀνησυχῶ γιὰ κεῖνον τὸν ἀδερφό μου, καὶ θέλω νὰ ῥθῶ μαζί σας ἂν μὲ παίρνετε.

— Ἄς εἶναι, καλῶς νὰ ῥθῆς, εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

Ἐξέπλευσαν. Ἐστράφησαν πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν τοῦ λιμένος, ἔβαλαν πλώρη τὸ ἀκρωτήριον Καλαμάκι. Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς, καὶ ὁ πλοῦς εὐσίωτος ἤρχιζε. Ναὶ μὲν, ἐκρύωναν πολὺ, ἀλλ’ ἦσαν ὅλοι βαρῶς ἐνδεδυμένοι. Ὁ παπὰς ἐκάθισεν εἰς τὸ πηδάλιον φορῶν τὴν γούναν του. Ἡ πρεσβυτέρα εἶχε τὸ σάλι τῆς τὸ διπλό, ἡ θειὰ <τὸ> Μαλαμῶ εἶχε τὸ βαρὺ γουνάκι* καὶ τὴν κουζούκα* τῆς. Ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ἦτο μὲ τὴν νιτσεράδα του, μὲ τὸν κηρωτὸν πῖλόν του μὲ τὸν ἱμάντα δεδεμένον ὑπὸ τὸν πώγωννα, μὲ τὰ μακρὰ πτερύγια σκεπάζοντα τὰ ὦτα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Σπύρου, ὁ καλούμενος κοινῶς τὸ Μπερκάκι, μὲ τὰς πρεκνάδας καὶ μὲ τὰς βούλας εἰς τὸ πρόσωπον, ἦτο μὲ τὰ μανίκια τῆς μαλλίνης καμιζόλας τοῦ ἀνασφουγγωμένου* ὡς τοὺς ἀγκῶνας.

Εὐτυχῶς δὲν ἐχιόνιζεν, ἀλλ' ὁ ἄνεμος ἦτο παγερός. Αἶθριος ὁ οὐρανός, σαρωμένος ἀπὸ τὸν βορρᾶν. Ἡ σελήνη ἦτο εἰς τὸ πρῶτον τέταρτον, καὶ εἶχε δύσει πρὸ πολλοῦ. Τὰ ἄστρα ἔτρεμαν εἰς τὸ στερέωμα, ἢ πούλια ἐμεσουράνει, ὁ γαλαξίας ἔζωνε τὸν οὐρανόν. Ὁ πῆχυς καὶ ἡ ἄρκτος καὶ ὁ ἀστήρ τοῦ πόλου ἔλαμπαν μὲ βαθεῖαν λάμψιν ἐκεῖ ἐπάνω. Ἡ θάλασσα ἔφρισεν ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ βορρᾶ, καὶ ἠκούοντο τὰ κύματα πλήττοντα μετὰ ρόχθου τὴν ἀκτὴν, εἰς ἣν μελαγχολικῶς ἀπήντα ὁ φλοῖσβος τοῦ ὕδατος περὶ τὴν πρῶραν τῆς μεγάλης καὶ δυνατῆς βάρκας.

Ἔκαμψαν τὸ Καλαμάκι, καὶ ἀκόμη δὲν εἶχε χαράξει. Ἦρχισε μόλις νὰ γλυκοχαράζη πέραν τῆς ἀγκάλης τοῦ Πλατανιαῖ. Ἐφεξαν εἰς τὸν Στρουφλιά, ἀντικρὺ τοῦ τερπνοῦ καὶ συνηρεφοῦς δάσους τῶν πιτύων, ἐξ οὗ ἡ θέσις ὀνομάζεται Κουκ'ναριές. Τότε οἱ ἐπιβάται εἶδον ἀλλήλους ὑπὸ τὸ πρῶτον λυκόφως τῆς ἡμέρας, ὡς νὰ ἔβλεπαν ἀλλήλους πρώτην φοράν. Πρόσωπα ὠχρὰ καὶ χεῖλη μελανὰ, ρῖνες ἐρυθραὶ καὶ χεῖρες κοκκαλιασμέναι. Ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ εἶχεν ἀποκοιμηθῆ δις ἤδη ὑπὸ τὴν πρύμνην, ὅπου ἔσκεπε τὸ πρόσωπόν της μὲ τὴν μαύρην μανδήλαν ὡς τὴν ρῖνα, μὲ τὴν ρῖνα σχεδὸν ὡς τὰ γόνατα. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς εἶχε πάρει δύο τροπάρια* παραπλεύρως αὐτῆς, ὄνειρευόμενος ὅτι ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν κλίνην του, καὶ ἀπορῶν πῶς αὕτη ἐκινεῖτο εὐρύθμως ὡς βρεφικὸν λίκνον. Ὁ υἱὸς τοῦ παπᾶ, ὁ Σπύρος, ἔκαμε συχνὰς μετάνοιες, καὶ ὅσον αἶμα εἶχεν, εἶχε συρρεύσει ὅλον εἰς τὴν ρῖνά του, ἥτις ἦτο καὶ τὸ μόνον ὄρατὸν μέλος τοῦ σώματός του. Ἡ παπαδιά ἐν τῇ εὐσεβεῖ φιλοστοργίᾳ της εἶχε κρίνει ὅτι ὤφειλε νὰ τὸν πάρῃ μαζί, ἀφοῦ δι' αὐτὸν ἦτο τὸ τάξιμον. Τὸν ἀπέσπασεν ἀποτόμως τῆς κλίνης, τὸν ἔνιψε καὶ τὸν ἐνέδυσσε μὲ διπλᾶ ὑποκάμισα, δύο φανέλας, χονδρὸν μάλλινον γελέκιον, διπλοῦν σακκάκι κ' ἐπανωφόρι, καὶ περιετύλιξε τὸν λαιμόν του μὲ χνοῶδες ὀλομάλλινον μανδήλιον, ποικιλόχρουν καὶ ραβδωτόν, μακρὸν καταπίπτον ἐπὶ τὸ στέρνον καὶ τὰ νῶτα. Τώρα παρὰ τὴν πρύμνην ἀριστερόθεν τοῦ παπᾶ καθημένη, ἀριστερὰ της εἶχε τὸν Σπύρον, καὶ ζητοῦσα αὐτομάτως νὰ ψηλαφήσῃ τοὺς βραχίονας καὶ τὸ στήθος του, δὲν εὗρισκε σχεδὸν σάρκα ὑπὸ τὴν βαρεῖαν σκευὴν, δι' ἧς εἶχε περιχαρᾶκώσει τὸν υἱόν της.

Ὁ παπᾶς, ὅστις δὲν εἶχεν ἀποβάλει τὴν φαιδρότητά του, οὐδ' ἔπαυε ν' ἀνταλλάσσει ἀστεϊσμοὺς καὶ σκώμματα μὲ τὸν μπαρμπα-Στεφανήν, στρεφόμενος πρὸς αὐτὴν ἐνίοτε τῆς ἔλεγε:

— Νά, γι' αὐτόνε τὸ Λαμπράκη, τὸ γυιό σου, τὰ παθαίνουμε αὐτά, παπαδιά.

— Κι τί πάθαμε μὲ τ' δύναμ' τ' Θεοῦ; ἀπήντα ἡ παπαδιά, ἥτις, κατὰ βάθος, πολὺ ἀνησύχει μὲ αὐτὸ τὸ παράτολμον ταξίδιον. Εὐτυχῶς, ἡ παρουσία τοῦ παπᾶ τῆς ἔδιδε θάρρος.

— Δὲ μ' λές, παπαδιά, εἶπε μὲ τὴν τραχεῖαν φωνὴν του ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς, θελήσας ν' ἀστεῖσθῆ καὶ μὲ τὴν πρεσβυτέραν, δὲ μ' λές, γιατί λένε: «Κύρι' ἐλέησον! παπαδιά' πέντε μῆνες δυὸ παιδιά!»

— Γιατί, μαθές, τὸ λένε; ἀπήνησε χωρὶς νὰ πειραχθῆ ἢ πρεσβυτέρα. Πάρε παράδειγμα ἀπὸ μένα. Ὅχτῳ γέννες, δέκα παιδιά.

— Θὰ πῆ, τὸ λοιπόν, πὼς οἱ παπαδιές εἶναι πολὺ καρπερές. Μὰ γιατί;

— Γιατὶ οἱ παπάδες δὲ λείπουν χρόνο-χρονικῆς* ἀπὸ κοντὰ τους, εἶπεν ἡ θειὰ <τὸ> Μαλαμώ.

— Νά, τὸ Μαλαμώ πάλι τὸ κατάλαβε, εἶπεν ὁ παπάς, δὲν σᾶς τό ἔλεγα ἐγώ; Ἐσὺ κι ὁ ἐξάδερφός σου ὁ Ἀλεξανδρῆς (ἐννοῶν τὸν ψάλτην) ἔχετε μεγάλον νοῦ.

Ὁ παπάς δὲν ἔπαυε ν' ἀστεῖζεται μὲ ὅλας τὰς ἐν τῷ πλοιαρίῳ ἐνοριτίσσας του. Εἰς τὴν μίαν ἔλεγε: «Μὰ κεῖνος ὁ Θεωδωρῆς (ἐννοῶν τὸν ἄνδρα τῆς) κοιμᾶται ὅταν τὰ φτιάνη αὐτὰ τὰ παιδιά;» Εἰς τὴν ἄλλην: «Μὰ δὲν εἶναι καμμιά πού νὰ μὴ θέλη παντρεῖ! Ἐγὼ ἔχω στεφανωμένα, τριάντα χρόνια τώρα, παραπάν' ἀπὸ διακόσια ἀνδρόγυνα, καὶ καμμιά δὲν εὐρέθη νὰ πῆ πὼς δὲν θέλει!»

Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον θῦμα τοῦ παπα-Φραγκούλη ἦτον ὁ Ἀλεξανδρῆς ὁ ψάλτης. Ἐξαφνα τὸν ἠρώτα:

— Δὲ μοῦ λές, Ἀλεξανδρῆ, τί θὰ πῆ, τώρα, στὴν καταβασία τῶν Χριστουγέννων, «ὁ ἀνουψώσας τὸ κέρας ἡμῶν»; Ποιὸς εἶν' αὐτός, ὁ ἀνουψώσας;

— Νά, ὁ ἀνιψιός σας, ἀπήνητα ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς μὴ ἐννοῶν ἄλλως τὴν λέξιν.

— Καὶ τί θὰ πῆ «Σκύλα Βαβυλῶν τῆς βασιλίδος Σιών»; ἠρώτα πάλιν ὁ παπάς.

— Νά, σκύλα Βαβυλῶν, ἀπήνητα ὁ ψάλτης, νομίζων ὅτι περὶ σκύλας πράγματι ἐπρόκειτο.

Ταῦτα ἐλέγοντο ἐνόσω ἦτο ὑπήνεμος ἢ βάρκα, μὲ τὰς κώπας βραδυποροῦσα, δεξιόθεν παραπλεύουσα τὸν Ἀνάγυρον καὶ τὸν Ἀσέληνον, ἀριστερόθεν πελαγωμένη ἀντικρὺ τῶν Τρικέρων καὶ τοῦ Ἀρτεμισίου. Ὁ παπα-Φραγκούλης ἐκάθητο κυβερνῶν εἰς τὸ πηδάλιον, οἱ ἄλλοι ἐβοήθουν εἰς τὴν κωπηλασίαν. Καὶ αὐτὸς ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ἂν καὶ ἀτζαμῆς περὶ τὰ ναυτικὰ πράγματα, ἤσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ κωπηλατήσῃ διὰ νὰ ζεσταθῆ. Κ' ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ ἐκωπηλάτησε σχεδὸν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν. Εὐτυχῶς, ἂν κ' ἐκρῶναν ὅλοι, καὶ αἱ ψυχραὶ ριπαὶ αἱ κατερχόμεναι ἀπὸ τῶν χιονοφόρτων ὁρέων ἐξύριζον τὰ ὄψα καὶ τοὺς λαιμούς των, εἶχον ὅμως τοὺς πόδας θερμούς, τὸ εὐεργετικὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς γεινιάσεως τοῦ πόντου. Ὁ ἥλιος εἶχε προβάλει ἀπὸ τὰ σύννεφα ἐπ' ὀλίγας στιγμάς (ἥλιος μὲ τὰ δόντια, — γριὰ μὲ τὰ χταπόδια! ἀνέκραξεν ὁ Λαμπράκης) διότι, ἐνῶ τὴν νύκτα ἠθρίαζε κ' ἐγίνετο «ὁ οὐρανὸς καντήλι», τὴν ἡμέραν συνήγοντο πάλιν τὰ νέφη, καὶ ὁ

βορρᾶς ἐφαίνετο ὑποχωρῶν εἰς τὸν ἀπηλιώτην, ὡς νὰ ἠπειλεῖτο βροχή· ἀλλὰ μόλις ἐπρόβαλε, κ' ἐφάνη ὡς νὰ ἔβλεπε ποία ἦτο ἡ ὑψηλότερα καὶ ἐγγυτέρα κορυφή ἐκ τῶν καταλεύκων ὁρέων ὀλόγυρα, ἡ τοῦ Πηλίου ἢ ἡ τοῦ Ὀθρυος, διὰ νὰ σπεύσῃ τὸ ταχύτερον νὰ κρυφθῆ. Ἀλλὰ τὰ νέφη σωρευθέντα πάλιν τὸν ἀπήλλαξαν τοῦ κόπου τούτου.

Ἡ ἀκριβὴς ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ λιμένος ἕως τὸ βορεινότερον ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ἔπλεον, θὰ ἦτο ὡς δέκα ναυτικῶν μιλίων. Ὁ παπὰς ἔβλεπεν ὅτι ἤθελον νυκτώσει, πρὶν φθάσωσιν εἰς τὸ Κάστρον. Ἦτο μεσημβρία ἤδη, καὶ δὲν ἔφθασαν ἀκόμη εἰς τὴν Κεχρεάν, τὴν ὠραίαν μελαγχολικὴν κοιλάδα, μὲ τὰς ἐλαιοφύτους κλιτῦς, μὲ τὸν Ἀραδιᾶν, τὸν πυκνὸν δρυμῶνά της, μὲ τὸ ρεῦμα καὶ τὰς πλατάνους καὶ τοὺς νερομύλους της. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Κεχρεάν, συνέβη ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ μὲν κακόμαντις Πανάγος προέλεγεν, ὁ δὲ Στεφανῆς δὲν ἠγνόει καὶ ὁ παπα-Φραγκούλης προέβλεπεν. Εἶτε τροπὴ εἰς τὸν μαῖιστρον ἦτο, εἶτε ἀποθαλασσιὰ καὶ «μπουκάρισμα* τοῦ κόρφου», τὰ κύματα ἤρχισαν νὰ ὀγκοῦνται κατάπρωρα τοῦ μικροῦ σκάφους, καὶ ἡ βάρκα μὲ τὸ λευκὸν πανίον της, καὶ μὲ τὸν φλόκον καὶ τὴν ἀντένα της, ἤρχισε νὰ σκιρτᾷ ἐπὶ τῶν κυμάτων, ὁμοία μὲ Ἑλληναλβανὸν χορεύοντα ἠρωικούς χοροὺς μὲ τὸν λευκὸν χιτῶνα ἀνεμίζοντα, μὲ τὸν ἓνα βραχίονα τριγωνοειδῆ εἰς τὴν μέσην, μὲ τὸν ἄλλον ὑψιτενῆ καὶ παίζοντα τὰ δάκτυλα. Αἱ γυναῖκες ἤρχισαν νὰ δειλιῶσιν. Ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ ἠρώτα τὸν παπὰ ἂν δὲν ἦτο καλὸν ν' ἀποβιβασθῶσι καὶ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Κεχρεάν νὰ λειτουργήσωσιν, ὅπως ἐορτάσωσιν ἐκεῖ τὰ Χριστοῦγεννα. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ζαλισθεὶς ἐζάρωσεν εἰς μίαν γωνίαν, καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιβάται μεγάλως ἀνησύχουν. Μόνον δύο ἄνδρες δὲν ἐδειλίασαν, ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς καὶ ὁ παπα-Φραγκούλης.

Εἷς τῶν ἐπιβατῶν ἐπρότεινε ν' ἀράξωσι προσωρινῶς εἰς τὴν Κεχρεάν, ἐωσότου κοπάσῃ ὁ ἄνεμος. Ὁ Στεφανῆς καὶ ὁ ἱερεὺς συνεννοοῦντο διὰ νευμάτων. Ἀπεῖχον ἀκόμη ἀπὸ τὸ Κάστρον ὑπὲρ τὰ τρία μίλια. Δύο μέσα ἠδύναντο νὰ δοκιμάσωσιν, ἂν τὰ εὔρισκον τελεσφόρα· ἢ νὰ συστείλωσι τὰ ἰστία καὶ νὰ προχωρήσωσι μὲ τὰς κώπας, καταφρονοῦντες τὸν ἀφόρητον διὰ τὰς γυναῖκας μάλιστα σάλον, περιβρεχόμενοι ἀπὸ τὰ θραυόμενα καὶ εἰσπηδῶντα εἰς τὸ σκάφος κύματα, ριγοῦντες καὶ δεινῶς πάσχοντες, ἢ ν' ἀποβιβασθῶσιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ δοκιμάσωσιν ἂν θὰ εὔρισκον δρομίσκον τινά, ὄχι πολὺ πλακωμένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ εἶναι βατὸς εἰς ἀνθρώπους. Πτυάρια καὶ ἀξίνας δύο-τρεῖς εἶχε πάρει μαζί του ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, προβλέπων ὅτι ἴσως θὰ ἐχρησίμευον διὰ ν' ἀνοίξῃ δρόμον πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀποκλεισμένου ἀδελφοῦ του. Ὁ παπα-Φραγκούλης ἀπεφάνθη ὅτι, ἀφοῦ ἐξ ἅπαντος θὰ ἐνύχτωναν, κάλλιον θὰ ἦτο νὰ δοκιμάσωσι τὸ πρῶτον, διότι κέρδος θὰ ἦτο, εἶπεν, ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσι διὰ θαλάσσης, καὶ ὕστερον θὰ εἶχον καιρὸν νὰ καταφύγωσι καὶ εἰς τὴν δευτέραν μέθοδον.

Ἦδη ὁ ἥλιος ἐπιφανεὶς ἀκόμη μίαν φοράν, ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν. Ἦτο τρίτη καὶ ἡμίσεια ὥρα. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βαρκούλα τοῦ μπαρμπα-Στεφανῆ μὲ τὸ ἀνθρώπινον φορτίον της, ἐχόρευεν, ἐχόρευεν ἐπάνω εἰς τὸ κῦμα, πότε ἀνερχομένη εἰς ὑγρὰ ὄρη, πότε κατερχομένη εἰς ρευστὰς κοιλάδας, νῦν μὲν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ καταποντισθῆ

εἰς τὴν ἄβυσσον, νῦν δὲ ἐτοίμη νὰ κατασυντριβῆ κατὰ τῆς κρημνώδους ἀκτῆς. Καὶ ὁ ἱερεὺς ἔλεγε μέσα του τὴν Παράκλησιν ὅλην ἀπὸ τὸ «Πολλοῖς συνεχόμενος» ἕως τὸ «Πάντων προστατεύεις». Κι ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ἐστενοχωρεῖτο μὴ δυνάμενος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ παπᾶ νὰ ἐκχύσῃ ἐλευθέρως τὰς ἀφελεῖς βλασφημίας του, τὰς ὁποίας ἐμάσα κ' ἔπνιγε μέσα του, ὑποτονθορύζων: «Σκύλιασε, ὁ διαολόκαιρος, λύσσαξε! Θὰ σκάσης, ἀντίχριστε, Τοῦρκο! τὸ Μουχαμέτη σου, μέσα!» Κ' ἡ θειὰ τὸ Μαλαμῶ ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἔλεγε τὸ «Θεοτόκε Παρθένε», κ' ἐπανελάμβανεν, «Ἐλα Κ' στέ μ'! βόηθα, Παναϊά μ'!» Καὶ τὰ κύματα ἔπληττον τὴν πρῶραν, ἔπληττον τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους, καὶ εἰσορμῶντα εἰς τὸ κύτος ἐκτύπων τὰ νῶτα, ἐκτύπων τοὺς βραχίονας τῶν ἐπιβατῶν. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βαρκούλα ἐκινδύνευε ν' ἀφανισθῆ. Καὶ ἡ ἀπορρώξ βραχῶδης ἀκτὴ ἐφαίνετο διαφιλονικοῦσα τὴν λείαν πρὸς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

* * *

Τέλος ἤρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ. Ἐνύκτωσεν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ἔβλεπον ἀντικρὺ τὸ Κάστρον, οὔ ἀπεῖχον τώρα δύο ἀκόμη μίλια. Νέφη συσσωρευμένα πρὸς ἀνατολὰς ἠμπόδιζον νὰ φανῆ τὸ παρήγορον φέγγος τῆς σελήνης. Ἄλλ' ὁ ἄνεμος, ἀντὶ νὰ πέσῃ, ἐδυνάμωνε, καὶ ἀγρίευε καὶ ἐθήριευε, καὶ ὁ πλοῦς κατέστη ἀδύνατος τοῦ λοιποῦ. Δὲν ἔβλεπον πλέον οὔτε ἐμπρὸς οὔτε δεξιὰ τίποτε, εἰμὴ δύο ὄγκους φαιούς, ἀμαυρούς. Εὐτυχῶς ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς ἐγνώριζε καλὰ τὸ μέρος.

—Ἐδῶ, ἐδῶ, εἶν' ἓνα λιμανάκι, παπά, κάτ' ἀπ' τὸ Πρυῖ, ἀποκάτ' ἀπ' τὴν Ἁγία Ἀναστασιά, στὰ Μπιστάνια.

— Θυμᾶσαι καλά, Στεφανή;

—Ὅπως ξέρ'ς ἡ ἀγιωσύνη σ' τὰ γράμματα τς ἐκκλησιᾶς ἀπ' ὄξου, παπά, ἔτσι κ' ἐγὼ τὰ ξέρω ἀπ' ὄξου, ὅλα τὰ λιμανάκια, τοὺς κάβους, κι τς ἀμμουδιές, ὅλες τὶς ξέρες κι τὰ γκρίφια* κι τὰ θαλάμια*.

Καὶ προσήγγισαν μὲ πολὺν κόπον καὶ ἀγῶνα καὶ βάσανον, βρεγμένοι, θαλασσοπνιγμένοι, μισοπαγωμένοι.

—Ἐκεῖ, ἐκεῖ διαναστάει*.

Ἦπῃρχεν ἐν θαλάσσιον μάρμαρον, ὡς φυσικὴ ἀποβάθρα, πότε καλυπτόμενον ἀπὸ τὸ κῦμα, πότε ἀνέχον ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Τὴν φορὰν ταύτην τὸ ἐκάλυπτε καὶ δὲν τὸ ἐκάλυπτε τὸ κῦμα. Ἐπλησίασαν καὶ ἠσθάνθησαν πάραυτα τὸ εὐάρεστον αἴσθημα τῆς παύσεως τοῦ σάλου καὶ τῆς προσεγγίσεως εἰς σκεπαστὸν κ' εὐλίμενον μέρος.

— Πάντα κατευόδιο! εἶπε ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, ὅστις τότε ἐξεζαλίσθη κ' ἐστάθη εἰς τοὺς πόδας του.

Ἐπήδησαν εἷς εἷς ἔξω· ἐξεφόρτωσαν τὰς ἀποσκευὰς καὶ ἠλάφρυναν τὴν βάρκαν. Ἀνάμεσα εἰς τὸ μάρμαρον καὶ εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν ἐσχηματίζετο μικρὰ ἀμμουδιά, ὅση θὰ ἤρκει διὰ νὰ σύρῃ ἀλιεὺς τὴν ψαροπούλαν του, γυρμένην ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν νὰ κοιμηθῇ θεωρῶν τοὺς ἀστέρας.

— Τώρα νὰ σύρουμε τὴ βάρκα, παπά, εἶπεν ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς, κ' ὕστερα οἱ ἄνδρες νὰ φορτωθοῦμε ὅλα τὰ πράγματα καὶ ν' ἀρχίσουμε σιγὰ-σιγὰ ν' ἀνεβαίνουμε. Ἄς πάρουν κ' οἱ γυναῖκες ὅ,τι μποροῦν.

— Νὰ τώρα τί ἀξίζε νὰ ἔχα τὸ μ'λάρι μαζί μ', εἶπεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς· σοῦ εἶπα, μπαρμπα-Στεφανή, νὰ τὸ μπαρκάρουμε, δὲ θέλησες.

Ἔσυραν τὴν λέμβον. Ἦναψαν τὰ δύο φανάρια ποὺ εἶχαν. Ὁ Βασίλης ἔλαβε τὰ πτυάρια καὶ τὰς ἀξίνας του, καὶ ἀπομακρυνθεὶς προσωρινῶς ἤρχισε νὰ κατοπτεύῃ ποῦ θὰ εὔρισκε μονοπάτι ὄχι πολὺ πατημένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ δύνανται ἄνθρωποι νὰ βαδίσωσιν. Ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο ὡς τὸ Κάστρον, τὸ ὁποῖον διεκρίνετο ὡς πελώριος ἀμαυρὸς ὄγκος ὑψηλὰ πρὸς Βορρᾶν, ἡ ὁδὸς δὲν θὰ ἦτο πλέον τῆς ὥρας, ἀλλ' εἰς ἣν κατάστασιν ἦτο τώρα ὁ δρόμος ἀπὸ τὰς χιόνας, τίς οἶδεν ἂν θὰ ἤρκει καὶ τὸ τριπλάσιον τοῦ χρόνου ὅπως φθάσωσιν. Ἐδείπνησαν ὅλοι ἐπὶ ποδὸς μὲ δίπυρα καὶ μὲ ἐλαίας καὶ ἔπιον ὀλίγον οἶνον ἢ ρακὴν.

Ὁ Βασίλης ἐπανελθὼν ἀνήγγειλεν ὅτι ἀνεῦρε τὸ μονοπάτι, πλακωμένον πολὺ ἀπὸ τὴν χιόνα, ἀλλ' ὅτι μὲ πολὺν κόπον, ἂν προπορεύωνται δύο ἄνθρωποι καὶ ξεχιονίζουσι, ἐλπίζει νὰ φθάσωσι εἰς τὸ Κάστρον τὸ γρηγορώτερον... ἕως τὰ μεσάνυκτα. Ἐφορτώθησαν τὰς ἀποσκευὰς. Ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔλαβε τὸ ἕνα φανάρι καὶ μία τῶν γυναικῶν τὸ ἄλλο. Ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του, ἔλαβον τὰ πτυάρια καὶ τὰς ἀξίνας καὶ προπορευόμενοι ἤρχισαν νὰ ξεχιονίζωσιν. Ὁ δρομίσκος ἀνήρχετο ἔρπων εἰς τὸν κρημνὸν κατ' ἀρχάς, εἶτα κατήρχετο εἰς ἕν παραθαλάσσιον κοίλωμα. Ἐπάτουσι προσεκτικῶς, ὡς νὰ ἐμετροῦσαν τὰ βήματά των. Ἡ σελήνη εἶχεν ἀπαλλαγῇ τῶν νεφῶν καὶ προσεπάθει νὰ φέξῃ τὸν δρόμον μὲ τὸ κρουερὸν φῶς της. Ἐνίοτε ἔχαναν τὸ χάραγμα τοῦ δρόμου, ἀπεπλανῶντο κ' εὔρισκοντο αἴφνης ἐπὶ τῆς κορυφῆς πελωρίων βράχων, κάτω τῶν ὁποίων ἄβυσσος ἦνοιγε τὸ στόμα της, καὶ πάλιν κατέβαινον μὲ τρεμουλιαστὰ γόνατα, κρατούμενοι ἐκ τῶν πετρῶν καὶ τῶν θάμνων. Ἀνεῖρπον εἰς τὸν κρημνὸν ὡς μικρὸν κοπάδιον αἰγῶν ἀποπλανηθὲν καὶ ἀπαγόμενον ὀπίσω εἰς τὴν μάνδραν ἀπὸ τοὺς δύο βοσκούς του, οἵτινες τὸ ἀνεζήτησαν κρατοῦντες φανάρια, καὶ μακρόθεν ἂν τοὺς ἔβλεπέ τις ἠδύνατο νὰ τοὺς ἐκλάβῃ ὡς συστρεφόμενον κρικωτὸν τέρας, φωσφορίζον τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν οὐράν, μὲ τοὺς δύο φανούς. Μὲ ὄλον τὸ ξεχιόνισμα, τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ τις πόσον ἀτελῶς ἐνηργεῖτο, ἐπάτουσι ἐνίοτε σφαλερῶς, κ' ἐχώνοντο ὡς τὸ γόνυ καὶ ὡς τὸν μηρὸν εἰς τὴν χιόνα.

Ἐπλησίαζε μεσάνυκτα, ὅταν ἔφθασαν ὑπὸ τὴν γέφυραν τοῦ Κάστρου, μισοπνιγμένοι, παγωμένοι, ἀλμυροὶ ἀπὸ θάλασσαν καὶ λευκοὶ ἀπὸ χιόνα, μελανιασμένοι τὰ χεῖλη, ἀλλὰ θερμοὶ τὴν καρδίαν.

* * *

Ἐκεῖ ἐπάνω, πρὶν διέλθωσι τὴν γέφυραν, ἀπὸ τὴν σιδερόπορταν τοῦ Κάστρου, ἠκούσθησαν φωναί:

— Ποιοὶ εἴστε; Ποιοὶ εἴστε;

Καὶ ἀντήχησε βαρὺς ὁ τριγμὸς τῶν ἐσκωριασμένων στροφῶν, ὡς νὰ ἐδοκίμαζέ τις νὰ κλείσῃ ἔσωθεν τὴν σιδηρᾶν πύλην. Ἦκούσθη δὲ καὶ μικρὸς κρότος, ὡς ὁ τῆς ὑψώσεως σκανδάλης τουφεκίου.

— Καλοὶ! καλοὶ! πατριῶτες! ἀπήνησεν ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς. Μὰ ἐσεῖς ποιοὶ εἴστε;

— Πέστε μας τὰ ὀνόματά σας!

— Ἡμεῖς εἴμαστε... ἤρχισεν ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς, καὶ συγχρόνως διὰ τοῦ βλέμματος ἐσυμβουλεύετο τὸν παπᾶν.

— Μπά! αὐτὴ εἶναι ἡ φωνὴ τ' ἀδερφοῦ μου, ἀνέκραξεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς.

Καὶ εἶτα ἐντείνας τὴν φωνήν:

— Ἀργύρη! ἐγὼ εἶμαι!... ἐφώναξε.

— Τόσο καλύτερα... μᾶς ἔβγαλαν κι ἀπὸ ἓναν κόπο, ἐψιθύρισεν ὁ ἱερεὺς.

* * *

Ἀνέβησαν εἰς τὸ Κάστρον, ὅπου συνήνησαν τὸν Ἀργύρην τῆς Μυλωνοῦς καὶ τὸν σύντροφόν του τὸν Γιάννην τὸν Νυφιώτην. Οὗτοι ἐν ὀλίγοις διηγήθησαν πῶς τοὺς εἶχε κλείσει τὸ χιόνι ἐπάνω στὸ Στοιβωτό, ὅπου ἐτρύπωσαν δύο νύκτας εἰς μίαν σπηλιάν, καὶ πῶς τὴν προχθές, ἤτοι εἰς τὰς 22 τοῦ μηνός, ἐλθόντες τοὺς ἀπηλευθέρωσαν ἐκεῖθεν, ἐκτοπίσαντες μεγάλους ὄγκους χιόνος, δύο αἰγοβοσκοί, ὁ Γιαλῆς ὁ Κόνιζας καὶ ὁ Γιώργης ὁ Μπάντας, οἵτινες καὶ εὗρισκοντο τὴν στιγμὴν ταύτην μὲ ὅλον τὸ αἰπόλιόν των εἰς τὸ φρούριον.

Τὸ φρούριον τοῦτο, ὄπερ ἀλλαχοῦ περιεγράψαμεν, ἦτο γιγαντιαῖος βράχος φυτρωμένος ἐκεῖ παρὰ τὸ πέλαγος, προεκβολή τῆς γῆς πρὸς τὸν πόντον, ὡς νὰ ἔδειχεν ἡ ξηρὰ τὸν γρόνθον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ τὴν προεκάλει· φοβερὸς μονοκόμματος γρανίτης ἀλίκυπος, ὅπου γλαῦκες καὶ λάροι ἤριζον περὶ κατοχῆς, διαφιλονικοῦντες ποῦ ἀρχίζει ἡ κυριότης τοῦ ἐνὸς καὶ ποῦ σταματᾷ ἡ δικαιοδοσία τοῦ ἄλλου. Προσφιλῆς σκοπὸς τοῦ Βορρᾶ καὶ τῶν γειτόνων του, τοῦ Καικίου καὶ τοῦ Ἀργέστου, ὧν τὸ στάδιον εὐρὺ ἐκτείνεται ἀναμέσον τῆς Χαλκιδικῆς, τοῦ Θερμαϊκοῦ, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Πηλίου· μεμονωμένος ὑπιδενὴς βράχος, ἐφ' οὗ οἱ κάτοικοι ἐξ ἀνάγκης εἶχον κλεισθῆ διὰ φύλαξιν κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν βαρβάρων, ἐγκαταλιπόντες αὐτὸν ἔρημον μετὰ τὸ 1821, ὅτε ἐκτίσθη ἡ σημερινὴ μεσημβρινὴ πολίχνη.

Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐσώζοντο ἀκόμη οἰκίαι τινὲς μετὰ τὰς στέγας καὶ τὰ πατώματά των ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἀλλὰ τελευταῖον, ἡ ὀλιγωρία τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὁ ὄκνος τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ νὰ ἐπισκέπτονται τὸ Κάστρον συχνότερα, καὶ ἡ ἀσυνειδησία ὀλίγων τινῶν συλαγωγῶν, πλεονεκτῶν ἢ οἰκοδόμων, εἶχε καταστήσει ἐρειπίων σωρὸν τὸ Κάστρον. Ἐντεῦθεν ἀμελήσαντες καὶ οἱ ἐφημέριοι τῆς σημερινῆς πολίχνης, ἄφηναν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἀλειτούργητον τὸν ναὸν τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς.

Ὁ ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ὁ ναῖσκος, πρὸ ἑκατονταετηρίδων κτισθεὶς, ἴστατο ἀκόμη εὐπρεπῆς καὶ ὄχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ὁ παπα-Φραγκούλης καὶ ἡ συνοδία του φθάσαντες εἰσηλθόντες τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ καρδιά των ἠσθάνθη θάλπος καὶ γλυκύτητα ἄφατον. Ὁ ἱερεὺς ἐψιθύρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως τό, «Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου», κ' ἡ θεὸς τὸ Μαλαμῶ, ἀφοῦ ἤλλαξε τὴν φ'στίνα* τῆς τὴν βρεγμένην κ' ἐφόρεσεν ἄλλην στεγνὴν καὶ τὸ γ'νάκι τῆς τὸ καλόν, τὰ ὅποια εὐτυχῶς εἶχεν εἰς ἀβασταγὴν* καλῶς φυλαγμένα ὑπὸ τὴν πρῶραν τῆς βάρκας, ἔδεδεσε μέγα σάρωθρον ἐκ στοιβῶν καὶ χαμοκλάδων καὶ ἤρχισε νὰ σαρώνῃ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐνῶ αἱ γυναῖκες αἱ ἄλλαι ἤναπταν ἐπιμελῶς τὰ κανδήλια, καὶ ἤναψαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύο μανουάλια, καὶ παρεσκεύασαν μεγάλην πυρὰν μετὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα παράλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ τοίχου, κλειόμενον ὑπὸ σωζομένου ὀρθοῦ τοιχίου γείτονος οἰκοδομῆς, κ' ἐγένεσαν ἄνθρακας τὸ μέγα πύραυνον, τὸ σωζόμενον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, κ' ἔθεσαν τὸ πύραυνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ρίψασαι ἄφθονον λίβανον εἰς τοὺς ἄνθρακας. Καὶ ὡσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας.

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος, καὶ ἤστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μετὰ τὴν μεγάλην κ' ἐπιβλητικὴν μορφήν, καὶ ἠκτινοβόλησε τὸ ἐπίχρυσον καὶ λεπτοῦργημένον μετὰ μυρίας γλυφὰς τέμπλον, μετὰ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μετὰ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου «Παρθένος καθέζεται τὰ Χερουβεὶμ μιμουμένη», ὅπου θεσπεσίως μαρμαίρουσιν αἱ μορφαὶ τοῦ θεοῦ Βρέφους καὶ τῆς ἀμώμου Λεχοῦς, ὅπου ζωντανὰ παρίστανται αἱ ὄψεις τῶν ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, ὅπου νομίζει τις ὅτι στίλβει ὁ χρυσός, εὐωδιάζει ὁ λίβανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ ὅπου,

ὡς ἂν ἡ γραφικὴ ἐλάλει, φαντάζεται τις ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὅτι ἀκούει τό, Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ!

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρέμαται ὁ μέγας ὀρειχάλκινος καὶ πολὺκλαδος πολυέλεος, καὶ ὀλόγουρα ὁ κρεμαστὸς χορὸς, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὑφ' ὃν ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν χριστιανικῶν ἀνδρογύνων. Καὶ ὀλόγουρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὁσίων καὶ Ὁμολογητῶν. Ἰστανται ἐπὶ τῶν τοίχων ἡρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, ὅποιοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουσι καθαρῶς τὴν Ἁγίαν Τριάδα. Μόνος ὁ Ἅγιος Μερκούριος, μὲ τὴν βαρεῖαν περικεφαλαίαν του, μὲ τὸν θώρακα, τὰς περικνημίδας καὶ τὴν ἀσπίδα, φαίνεται ὀλίγον τι ἐγκαρσίως βλέπων καὶ κινούμενος καὶ δρῶν, εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ναοῦ, ἐκεῖ ὅπου διατρυπᾷ μὲ τὸ δόρυ του τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον ὠχρὸν Παραβάτην. Πελιδνὸς ὁ παράφρων τύραννος, μὲ τὸ βλέμμα σβῆνον, μὲ τὸ στήθος αἰμάσσον, μάτην προσπαθεῖ ν' ἀποσπᾷ ἀπὸ τὸ στέρνον του τὸν ὄξυν σίδηρον, καὶ ἐξεμεῖ μετὰ τῆς τελευταίας βλασφημίας καὶ τὴν μιὰν ψυχὴν του. Γείτων τῆς τρομακτικῆς ταύτης σκηνῆς παρίσταται γλυκεῖα καὶ συμπαθεστάτη εἰκὼν, ὁ Ἅγιος Κήρυκος, τριετίζον παιδίον, κρατούμενον ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ τῆς μητρὸς του, τῆς Ἁγίας Ἰουλίττης. Διὰ δώρων καὶ θωπειῶν ἐζήτηε ὁ διώκτης Ἀλέξανδρος νὰ ἐλκύσῃ τὸ παιδίον, καὶ διὰ τοῦ παιδίου τὴν μητέρα. Ἄλλ' ὁ παῖς καλῶν τὴν μητέρα του καὶ ὑποψελλίζων τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα, ἔπτυσσε τὸν τύραννον κατὰ πρόσωπον, κ' ἐκεῖνος ἐξαγριωθεὶς ἐκρήμνισε τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς μαρμαρίνης κλίμακος, ὅπου συνέτριψε τὸ τρυφερόν καὶ διὰ στεφάνους πλασθὲν κρανίον.

Καὶ εἰς τὴν χιβάδα τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὑψηλά, ἐφαίνετο στεφανουμένη ὑπὸ ἀγγέλων ἡ τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω περὶ τὸ θυσιαστήριον ἴσταντο ἄρρητον σεμνότητα ἀποπνέουσαι αἱ μορφαὶ τῶν μεγάλων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθέου, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρυσόστομου καὶ τοῦ Θεολόγου, κ' ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔχαιρον διότι ἔμελλον ν' ἀκούσωσι καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Εὐχαριστίας, οὓς αὐτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δὲ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, εἰκονίζετο περιτέχνως ὅλον τὸ Δωδεκάορτον, καὶ τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἡ Βρεφοκτονία, καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ληστής ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁμολογήσας.

* * *

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλπος ἐθώπευσε τὴν ψυχὴν των, ὥστε ἂν καὶ ἦσαν κατάκοποι, καὶ ἂν ἐνύσταζόν τινες αὐτῶν, ἦσθάνθησαν τόσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι καὶ τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσίως εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας των, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς ἔφυγε πᾶσα νύστα καὶ πᾶσα κόπωση. Οἱ αἰπόλοι, εὐρόντες ἐνασχόλησιν καὶ πρόφασιν ὅπως καπνίζωσι καθήμενοι καὶ ἐνίστε ὅπως ἐξαπλώνωνται καὶ κλέπτωσιν ἀπὸ κανένα ὕπνον τυλιγμένοι μὲ τὰς κάπες των παρὰ τὸ πῦρ, εἶχον ἀνάψει ἕξω δύο πυρσούς, τὸν ἕνα ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τῇ βοηθείᾳ τῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον σωρεύσει παμπόλλας δέσμας ξηρῶν ξύλων καὶ κλάδων, οἱ ἐκεῖ

καταφυγόντες αἰπόλοι, μὲ τὰς ὀλίγας αἴγας καὶ τὰ ἐρίφιά των, ὅσα δὲν εἶχον ψοφήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει καὶ τοὺς δύο ὑλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιόνος. Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητὸν καὶ ἐψάλη ἡ λιτὴ τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐορτῆς, μεθ' ὃ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἤρχισε τὰς ἀναγνώσεις, καὶ ὅσοι ἦσαν νυστασμένοι ἀπεκοιμήθησαν σιγὰ εἰς τὰ στασιδιά των (Ἄ! ἔμελλον ἄρα τοῦ Προφητάνακτος οἱ θεσπέσιοι ὕμνοι ἀπὸ ψαλμῶν νὰ καταντήσωσιν ἀνάγνωσις νυστακτική, καὶ ὡς ἀνάγνωσις νὰ παραλείπωνται ὅλως ὡς φορτικόν τι καὶ παρέλκον!), βαυκαλιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔρρινον καὶ μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κύρ Ἀλεξανδρῆ. Ὁ ἀγαθὸς γέρων ἦτο ἐκ τοῦ ἀμιμήτου ἐκείνου τύπου τῶν ψαλτῶν, ὧν τὸ γένος ἐξέλιπε δυστυχῶς σήμερον. Ἐψαλλε κακῶς μὲν, ἀλλ' εὐλαβῶς καὶ μετ' αἰσθήματος. Κανὲν σχεδὸν κῶλον δὲν ἔλεγεν ὀρθῶς, οὔτε μουσικῶς οὔτε γραμματικῶς. Πότε ἔν καὶ ἡμισυ κῶλον τὰ ἡνου εἰς ἔν, πότε δύο καὶ ἡμισυ τὰ διήρει εἰς τέσσαρα. Ἀλλὰ προκριτωτέρα ἢ ἀμάθεια τῆς δοκησιοφίας...

Ἄλλ' ὅτε ὁ ἱερεὺς ἐξελθὼν ἔψαλε τὸ «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός», τότε αἱ μορφαὶ τῶν Ἁγίων ἐφάνησαν ὡς νὰ ἐφαιδρύνθησαν εἰς τοὺς τοίχους· «Ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν ἔνθα ὁδεύει ὁ ἀστήρ», καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν καλάμην καὶ ἔσεισε τὸν πολυέλεον μὲ τὰς λαμπάδας ὅλας ἀνημμένας. «Ἄγγελοι ὕμνοῦσιν, ἀκαταπαύστως ἐκεῖ», κ' ἐσείσθη ὁ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν βροντώδη φωνὴν τοῦ παπα-Φραγκούλη μετὰ πάθους ψάλλοντος: «Δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες, τῷ σήμερον ἐν σπηλαίῳ τεχθέντι», καὶ οἱ ἄγγελοι οἱ ζωγραφιστοί, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Παντοκράτορα ἄνω εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνωρίσαντες οἰκεῖον αὐτοῖς τὸν ὕμνον.

Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐπῆρε καιρόν*, καὶ ἤρχισε νὰ προσφέρῃ τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως.

* * *

Αἰφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξῆλθόν τινες τῶν ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. Ἐξῆλθε κ' ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, κὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιὰ εἰς τὰ ὄμματα βλέπων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερά του, καὶ διέκοψε τὴν ψαλμωδίαν του. Ὁ παπὰς ἔρριψε ἀύστηρόν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰς φωνὰς εἶχον ρῆξει ὁ εἷς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἷς τῶν ὑλοτόμων, οἵτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀνατολικῶς τοῦ ναΐσκου. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσῃ εἷς τινὰς κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντικρῦ, ἐκ τῆς θαλάσσης.

Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχώδους ἀκτῆς τοῦ Κουρούπη ἐσχηματίζετο ἐπισφαλῆς ὄρμος, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων ὑπὸ τὴν φοβερὰν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη.

Παρήλθε πολλή ὥρα ἔωσοῦ ἐννοήσωσι τί τρέχει. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ ναοῦ. Ἔμειναν μόνοι ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐκρατεῖτο ἀκλόνητος εἰς τὸ χρέος του, φορεμένος ἤδη τὰ ἱερὰ ἄμφια, ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδὴν, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὁποῖον ἐκράτει τὸ βλέμμα τοῦ ἱερέως.

Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐνόησαν ὅτι ἐκεῖ ὑπὸ τὸν Κουρούπη εἶχε προσαράξει πλοῖον ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἶχε δύσει, καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πόρρω τὸ φῶς. Ἐβλεπον ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μιλίου σχεδόν, ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὄγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων, ἔβλεπον σῶμά τι ἀμυδρῶς κινούμενον, μελανώτερον τῶν βράχων. Ἀντήχουν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγεθυνόμενοι ἀπὸ τὰς ἠχούς, κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ ταραχῆς, ὅμοιαι μ' ἐκείνας τὰς ὁποίας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἄνθρωποι ἢ ναυαγοὶ σαστισμένοι.

Οἱ ἄνδρες ἔσπευσαν νὰ ρίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδία εἶχον πρόχειρα ἀκόμη, σχηματίζοντες ὄγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέσον βοήθειας δὲν εἶχον ταχύ.

Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς ὁ πορθμεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιώτης ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφός του, ἔλαβον ἀνὰ ἓνα δαυλὸν καὶ τὰ δύο φανάρια, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσι τρέχοντες εἰς τὸν Μικρὸν Γιαλόν. Ἄλλ' ἐὰν ὁ κρημνώδης δρομίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος, θὰ ἐχρειάζετο σχεδὸν ἡμίσεια ὥρα διὰ νὰ κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον, καὶ τώρα ὅπου ἦτο χιονισμένος, καὶ ἦτο νύξ, τρίτη ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυκτα, οὔτε μία ὥρα δὲν θὰ ἦρκει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἠδύναντο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων.

Οὐχ ἦττον οἱ ἄξεστοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, ἐκ τῆς αὐθορμήτου ἐκείνης φιλάνθρωπίας, ἣτις εἶναι οἰονεὶ φυσικὴ ὁρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἴσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, καὶ πρὶν προφθάσασα πνεύση ἢ παγερὰ πνοὴ τῆς φιλαυτίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἄνθρωποι, λέγω, ἐκεῖνοι ἔλαβον τοὺς δαυλοὺς των, κ' ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας, καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι τὸν κατήφορον.

Οἱ λοιποὶ, μείναντες ἐπάνω, ἠσχολοῦντο ν' ἀνανεῶσιν ὅλον ἐν τὴν φλόγα, μὴ παύοντες νὰ ρίπτωσι ξηρὰ κλαδία εἰς τὸ πῦρ.

* * *

Ὁ ἱερεὺς ἐβράδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Πρόθεσιν, κ' ἐμνημόνευσε τὴν πρωίαν ἐκείνην ὅσα ὀνόματα εἶχεν ἀποθαμένα, οὐ μόνον τὰ ἰδικὰ του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὐ μόνον ὅσα εἶχε γραπτὰ, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν· ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πολίχνης, ἀποθαμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ

ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν, ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσῃ τὰ συμβάντα.

Τέλος αἱ κραυγαὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔπαυσαν, ἡσυχία ἐπῆλθεν. Ἐφάνη ὅτι βωβὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψῃ ἢ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαβε πέρασ. Δύο ἄλλοι ἄνδρες ἀνησυχήσαντες, ἐξῆλθον ἕως τὴν Ἁγίαν Κυριακὴν, πέραν τῆς ξυλίνης γεφύρας, μὲ δύο πυρσοὺς εἰς τὰς χεῖρας.

* * *

Παρῆλθεν ὀλίγη ὥρα· ὁ ἱερεὺς ἀργὰ-ἀργὰ ἐμβῆκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νὰ ἤρχοντο ἐν τῷ μεταξύ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἄλλ' ἡ λειτουργία προυχώρει, καὶ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τέλος, εἰς τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ», ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξεληθόντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἶτα εἰσῆλθον ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταβάντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄγνωστοι μὲ ναυτικὰ ἐνδύματα καὶ μὲ κηρωτοὺς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν ὅλοι ἀκριβῶς ὅπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καὶ λάβωσι τὸ ἀντίδωρον.

Ἐνῷ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἀνεγίνωσκε τὸ «Εὐλογῆσω τὸν Κύριον», οἱ ἄνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ ἐξοκεῖλαν πλοῖον ἦτο τὸ γολετὶ τοῦ καπετὰν Κωσταντῆ τοῦ Λημνιαραίου, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ ἴδιος, ἀνὴρ μεσήλιξ, βραχύς τὸ σῶμα, μὲ ἀδρὸν μύστακα, διηγεῖτο τὰ ἐξῆς: Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτο προσωρμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημβρινὸν ὄρμον τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀλλ' ὁ βοριάς τὸν ἐξούριασε*, αἱ ἀλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καὶ παρεσύρθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακρὰν. Μάτην προσεπάθησε μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν Κωφόν, τὸν γνωστὸν ὄρμον τῆς Συκιᾶς, τοῦ μεσαίου λαιμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἅμα εἰσπλεύσῃ τις δὲν βλέπει πλέον πόθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὅπου δυσκόλως εἰσπλέει τις. Ὁ ὄρμος ὁμοιάζει μὲ λίμνην μεσόγειον, μὴ ἔχουσαν ὄρατὸν στόμιον, τόσον εἶναι ἀσφαλῆς. Καὶ τὸ γολετὶ ξυλάρμενον* μετὰ ματαίας προσπαθείας, παρεσύρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὅπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων, οἱ ἀγωνιῶντες ναυβάται εἶδον ἕξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὀδηγοῦντα αὐτούς, τοὺς πυρσοὺς οὓς εἶχον ἀνάψῃ ἔμπροσθεν τοῦ ναῖσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ τραχεῖς αἰπόλοι. Ὁ πυρσοὺς ἐκεῖνος ἐφάνη πρὸς αὐτούς ὡς θεῖον πράγματι θαῦμα, ὡς νὰ ἐθερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγραυλοῦντες οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι, οἱ ἀκούσαντες τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις. Ἐπλησίασαν φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλέοντες πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὐτυχῶς, δι' ἐπιτηδείου χειρισμοῦ ἀπέφυγον τὴν καταστροφὴν, κ' ἐκάθισαν τὸ σκάφος εἰς τὰ ρηχά, ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἐξησφαλισμένον, ὅσον δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι μὲ τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὡς ὁμήρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὄρμου τῆς Δάφνης.

* * *

Ἐφεξεν ὁ Θεὸς τὴν χαρμόσουν ἡμέραν, καὶ οἱ αἰπόλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ σφάξωσι καὶ ψήσωσι δύο τρυφερὰ ἐρίφια, ἐνῷ οἱ δύο ὑλοτόμοι εἶχαν φέρει ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς

δωδεκάδας κοσσύφια ἀλατισμένα· καὶ ὁ καπετὰν Κωσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολετὶ, τὸ ὁποῖον οὐδένα κίνδυνον διέτρεχεν, ὅπως ἦτο καθισμένον, ἂν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς νὰ τὸ ἀπωθήσῃ πρὸς τὸ πέλαγος, ἀνεβίβασε δύο ἀσκούς γενναίου οἴνου καὶ ἓν καλάθιον μὲ αὐγὰ καὶ κασκαβάλι τῆς Αἴνου, καὶ ἡμίσειαν δωδεκάδα ὄρνιθας καὶ μικρὸν βυτίον μὲ σκομβρία. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἠύφρανθησαν, ἐορτάσαντες τὰ Χριστούγεννα μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπείας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου. Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μὲ ἄρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπότες, ὅσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πανηγυρισταὶ εἶχαν φέρει μεθ' ἑαυτῶν, καὶ οἱ αἰγοβοσκοὶ εἶχαν εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὁ ἐκ Λήμνου φιλότιμος καραβοκύρης ἐκόμισεν ἀπὸ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψῦχος ἠλαττώθη πολὺ, κ' ἐπωφελούμενοι τὴν ἀνακωχὴν τοῦ χειμῶνος, ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ μπαρμπα-Στεφανῆς καὶ ὁ υἱός του μετὰ δύο ἄλλων βοηθῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν μικρὰν ἀμμουδιὰν ὑπὸ τὰ Μποστάνια, καθείλκυσαν τὴν λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς, καὶ κάμψαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ Σοφρὰν εἰς τὸ βορειανατολικὸν μέρος. Τῇ βοηθείᾳ τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπαρμπα-Στεφανῆ καὶ τῆς μικρᾶς φελούκας τοῦ Λημνίου κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσαντες, δὲν ἐβράδυναν νὰ ξεκαθίσωσιν ἀπὸ τὴν ἄμμον τὸ γολετὶ, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν κόπων. Καὶ ἀποχαιρετίσαντες τοὺς αἰπόλους, ἐπεβιβάσθησαν οἱ μὲν εἰς τὸ γολετὶ, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ρυμουλκουμένην, πότε ρυμουλκοῦσαν, καὶ μὲ ἰστία καὶ μὲ κώπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φορὰν ταύτην, ὡς συντομωτέρας καὶ εὐπλωτέρας εἰς τὴν κάθοδον, ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὴν πολίχνην.

(1892)